

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สิ่งมีชีวิตที่ได้จากการเปลี่ยนถ่ายหน่วยพันธุกรรม (gene) หรือ Genetically Modified Organisms ซึ่งมีตัวย่อว่า จีเอ็มโอ (GMOs) คือการดัดแปลงทางพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตโดยกรรมวิธีพันธุวิศวกรรม โดยไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติทำได้โดยใช้วิธีการตัดต่อยีนและนำยีนแปลกปลอมถ่ายทอด เข้าสู่สิ่งมีชีวิตโดยใช้ พาหะเช่น แบคทีเรีย เพื่อให้ได้ ลักษณะหรือคุณสมบัติตามที่ต้องการประโยชน์ของเทคโนโลยีทางพันธุวิศวกรรม ในแง่อาหารนั้นจะนำมาประยุกต์ใช้กับพืช สัตว์ และจุลินทรีย์ โดยทำให้มีลักษณะหรือ คุณสมบัติตามที่ต้องการ ตัวอย่างเช่น ปรับปรุงคุณค่าทางโภชนาการของอาหารให้สูงขึ้น ทำให้พืชมีความทนทานต่อโรคศัตรูพืชและแมลงเพิ่มขึ้น ทำให้พืชมีความทนทานต่อความแห้งแล้งและอุณหภูมิสูงหรือต่ำ ยืดเวลาการสุกของผักและผลไม้ ทำให้สัตว์ผลิตโปรตีนที่มีคุณค่าสูงขึ้น เช่น วัชผลิตน้ำนมที่มีคุณค่าทางโภชนาการใกล้เคียงหรือเหมือนกับนมของมนุษย์ ปลูกสัตว์ที่ให้เนื้อที่มีโปรตีนหรือยาที่สำคัญต่อร่างกายมนุษย์ปะปนอยู่ การให้วัคซีนแก่มนุษย์ในรูปของผักที่กินได้ นอกจากนี้การนำ เทคโนโลยีทางพันธุวิศวกรรมมาใช้ ยังสามารถทำให้ผลผลิตต่อไร่ของพืชเพิ่มขึ้นได้ผลผลิตที่ต้องการ ในเวลาอันสั้นไม่ขึ้นกับฤดูกาล¹

สิ่งมีชีวิตที่ได้จากการเปลี่ยนถ่ายหน่วยพันธุกรรมถูกนำมาใช้เป็นอาหารเรียกว่าอาหารดัดแปลงทางพันธุกรรมหรือเรียกว่า GM Foods (Genetic Modification Foods) หรือ GE Foods (Genetic Engineering Foods) โดยมีการนำมาใช้ในวงการต่างๆ ทั้งในด้านการเกษตร อาหารและยา แต่ปัญหาของการ พัฒนาการตัดต่อยีน ยังเป็นที่ถกเถียงของนักวิทยาศาสตร์ กลุ่มผู้นุรักษ์ และผู้บริโภคทั่วโลกในเรื่องความปลอดภัยทางชีวภาพที่อาจส่งผลกระทบต่อมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม เพราะอันตรายที่อาจเกิดจากการบริโภคอาหารดัดแปลงทางพันธุกรรมนี้มีหลายประการ เช่น ความเป็นพิษ การทำให้เกิดโรค การเปลี่ยนแปลง ของยีนส์หรือเซลล์อื่นที่เป็นอันตราย อย่างไรก็ตามมีข้อโต้แย้งว่าความเสี่ยงต่างๆเหล่านี้ก็สามารถเกิดขึ้นกับอาหารที่ผลิตมาจากวิธีธรรมชาติได้เช่นกัน จึงไม่ใช่ความเสี่ยงหรือ

¹ ประธาน ประเสริฐวิทยาการ, GMO คืออะไร ?, ส่วนพัฒนางานคุ้มครองผู้บริโภค คณะกรรมการอาหารและยา (2543) :1-3

อันตรายในลักษณะใหม่ ๆ แต่อย่างไรก็ตาม เพียงแต่โอกาสที่จะพบจาก อาหารตัดแต่งทางพันธุกรรม มีสูงกว่าเท่านั้น

โดยเฉพาะประเทศในสหภาพยุโรปเนื่องจากผู้บริโภคในประเทศเหล่านี้ไม่นิยม การบริโภคอาหารที่ไม่ได้ผลิตโดยวิธีทางธรรมชาติและในขณะเดียวกันก็ได้ออกกฎบังคับให้มีการติดฉลากสินค้าที่ทำจากข้าวโพดและถั่วเหลือง GMOs และในประเทศฝรั่งเศสก็ได้ออกกฎบังคับให้มีการติดฉลากอาหารตัดแต่งทางพันธุกรรม ทุกชนิด ซึ่งมาตรการดังกล่าว ได้กลายมาเป็นปัญหา ทางการค้าระหว่างประเทศระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพยุโรป เนื่องจากสหรัฐอเมริกา เป็นผู้ส่งออกอาหารตัดแต่งทางพันธุกรรม รายใหญ่ที่สุดของโลก และเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีชีวภาพ ความสำคัญของอุตสาหกรรมนี้ต่อการค้าสินค้าเกษตรโลกในอนาคตจะเห็นได้จากการที่ผู้แทนการค้าสหรัฐอเมริกาประกาศอย่างชัดเจนว่าอาหารตัดแต่งทางพันธุกรรม จะเป็นประเด็นหนึ่งที่สหรัฐ จะผลักดันเข้าไปในการเจรจาสินค้าเกษตรรอบหน้าของ WTO อย่างแน่นอน และเพื่อความเป็นธรรม แก่ผู้บริโภคและการค้าซึ่งอาจเป็นช่องทาง ทำให้เกิดการกีดกันทางการค้าได้

ในทวีปเอเชีย โดยเฉพาะรัฐบาลญี่ปุ่นมีการประกาศกฎหมายบังคับติดฉลากอาหารตัดแต่งทางพันธุกรรม ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2544 นี้เป็นต้นมา แต่ก่อนที่จะถึงวันบังคับ ใช้กฎหมายดังกล่าว นับเป็นเวลาหลายเดือนแล้ว ที่บริษัทผู้ผลิตอาหารหลายรายของญี่ปุ่นได้แสดงความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ด้วยการสมัครใจติดฉลากอาหารตัดแต่งทางพันธุกรรม และทำการตลาดผลิตภัณฑ์อาหารเหล่านี้อย่างเปิดเผย มาตรการเข้มงวดของอาหารตัดแต่งทางพันธุกรรม ภายใต้กฎระเบียบว่าด้วยมาตรฐานสินค้าเกษตรแห่งชาติของญี่ปุ่น มีอาหารประมาณ 30 ประเภทที่มีการทดสอบทางวิทยาศาสตร์ แล้วพบว่ามีส่วนประกอบของวัตถุจีเอ็มโอ อาหารเหล่านี้ต้องติดฉลากชัดเจนระบุว่ามีส่วนประกอบของ GMOs ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2544 นี้เป็นต้นมา ในจำนวนนี้มีหลายชนิดเป็นอาหารที่ทำจากพืชที่ให้โปรตีน อาทิ ใต้อั่ว มิโตะ และขนมขบเคี้ยวที่ทำจากข้าวโพด อย่างไรก็ตาม อาหารที่คุณลักษณะใหม่หรือดีเอ็นเอที่ถูกตัดต่อได้ถูกเคลื่อนย้ายออกไป หรือสลายสภาพไปในกระบวนการแปรรูปจะได้รับการยกเว้น ไม่ต้องติดฉลากระบุว่าเป็นอาหารตัดแต่งทางพันธุกรรม อาหารในกลุ่มที่ได้รับการยกเว้นนี้ได้แก่ ซีอิ๊ว ถั่วเหลือง น้ำมันถั่วเหลือง น้ำมันข้าวโพด รวมทั้งเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บางประเภท³

² ประธาน ประเสริฐวิทย์การ, GMO คืออะไร ?, ส่วนพัฒนางานคุ้มครองผู้บริโภค คณะกรรมการอาหารและยา (2543) : 1-10.

³ “ฉลากอาหารจีเอ็มโอ เรื่องดีที่นำเอาอย่างญี่ปุ่น”, ฐานเศรษฐกิจ 20 1587, (29 เม.ย. - 2 พ.ค. 2544)

ในประเทศไทยภายหลังจากที่กลุ่มกรีนพีซ (Green peace) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ออกมา แดลงข่าวพบสินค้า 7 ชนิดที่วางจำหน่ายในประเทศไทยมีการปนเปื้อนจีเอ็มโอ ซึ่งประกอบด้วย อาหารเด็กเนสท์เล่ชีรี่เล็ก เครื่องดื่มธัญญาหารสำเร็จรูปก๊อดไม้มัน คนอร์คัพซูป บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ยี่ห้อนิชชินคัพนุดเค็ล มันฝรั่งทอดกรอบเลย์ส์แตกซ์ มันฝรั่งทอดกรอบพริงเกิ้ล และเต้าหู้อนามัย ทรานาญพยาบาล ได้ส่งผลให้เกิดกระแสความคิดเห็นอย่างหลากหลายจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็นการชี้แจงเรื่องความปลอดภัยอย่างไรก็ตามผู้บริโภคในประเทศไทยนับว่ายังมีความรู้ น้อยมากในเรื่องอาหารตัดแต่งทางพันธุกรรม ผู้ที่สนใจส่วนใหญ่จะผู้ที่มีรายได้ระดับเฉย ๆ ขึ้นไป

ในส่วนของผู้ประกอบการนั้น กลุ่มร้านค้าปลีกขนาดใหญ่เป็นกลุ่มแรกที่มีการเคลื่อนไหว เตรียมรับมือผู้บริโภคคนไทยที่มีรายได้ระดับเฉย ๆ ที่ตื่นตระหนก เกี่ยวกับอาหารตัดแต่งทางพันธุกรรม ด้วยเกรงว่าอาจส่งผลกระทบต่อการค้าเงินธุรกิจค้าปลีกในอนาคต โดยเริ่มเจรจากับผู้จัดส่งสินค้า (Suppliers) บางรายเพื่อหารือและวางแนวทางการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลที่จะให้ความรู้แก่ผู้บริโภค โดยทางกลุ่มบริษัท เทสโก้โลตัส เป็นกลุ่มแรกที่ออกนโยบายเกี่ยวกับสินค้าผ่านการตกแต่งทางพันธุกรรม โดยถ้าสินค้าใดผู้บริโภคไม่ยอมรับก็จะนำการตัดสินค้านั้นออกทันที โดยสินค้าเฮาส์แบรนด์ "ซูเปอร์เซฟ" ของ โลตัสปลอดภัยอาหารตัดแต่งทางพันธุกรรม โดยสาขาใน ยุโรป ญี่ปุ่น และเกาหลีแยก ขายอาหารตัดแต่งพันธุกรรมจากสินค้าปกติอีกทั้งให้ข้อมูลผู้บริโภคใช้ตัดสินใจเอง⁴

เชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความสำคัญของประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว มีการเจริญเติบโตของร้านค้าปลีกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก อันได้แก่ โลตัสซูเปอร์เซ็นเตอร์ (Lotus Supercenter) บิ๊กซี ซูเปอร์เซ็นเตอร์ (BigC Supercenter) และคาร์ฟูไฮเปอร์มาเก็ต (Carrefour Hypermarket) จึงมีการแข่งขันทางการค้าปลีกขนาดใหญ่โดยใช้กลยุทธ์ราคาต่ำ โดยกลุ่มผู้บริโภคหลักจะเป็นผู้ที่มีรายได้ขนาดกลาง⁵ นอกจากนี้ โลตัสซูเปอร์เซ็นเตอร์ยังมีการนำนโยบายเกี่ยวกับอาหารตัดต่อทางพันธุกรรมมาใช้ในการแข่งขัน

ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจแก่การศึกษาถึงทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อ อาหารตัดต่อทางพันธุกรรม เพื่อที่ผู้ประกอบการร้านค้าปลีกขนาดใหญ่จะกำหนดกลยุทธ์ต่อในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าอาหารตัดต่อทางพันธุกรรม ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค

⁴ ปัญญาภัทร ธาระวานิช, GMOs วิกฤตหรือโอกาสของสินค้าเกษตรไทย, ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2542): 2.

⁵ บริษัท แม่โลตัสเดินสายชิงออกตัวพัน GMOs หากผู้บริโภคไม่ยอมรับ, ฐานเศรษฐกิจ 20, 1587 (29 เม.ย.-2 พ.ค. 2544)

⁶ พงศาน นวมครุฑ, ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการค้าปลีกของร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลต่อการซื้อของผู้บริโภค, การค้นคว้าแบบอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาทัศนคติของลูกค้าร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ในจังหวัด เชียงใหม่ ที่มีต่ออาหารตัดแต่งทางพันธุกรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบทัศนคติของลูกค้าร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีต่ออาหารตัดแต่งทางพันธุกรรมเพื่อเป็นแนวทางของร้านค้าปลีกขนาดใหญ่และผู้ประกอบการรายอื่นๆ
2. ทราบแนวทางในการปรับกลยุทธ์การตลาดเกี่ยวกับการจำหน่ายอาหาร ตัดแต่งทางพันธุกรรม